

Lars Lambertsen,
Økologisk Landsforening

FRAVÆN GRISE PÅ FRILAND

Langt de fleste økologiske grise tages på stald ved fravæning.
Flere økologiske soholdere har imidlertid valgt at fravænne grisene på friland.
Erfaringerne viser, at det er godt for både sundhed og økonomi.
Blandt fordelene er en lavere dødelighed blandt grisene.

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

LDP 2020

 Miljø- og Fødevareministeriet
NaturErhvervstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

Projektet er støttet af Promilleafgiftsfonden for Landbrug, Den Europæiske
Fond for Udvikling af Landdistrikterne og Miljø- og Fødevareministeriet.

 ØKOLOGISK
landsforening

BEDRE SUNDHED PÅ FRILAND

Selv om økologiske grise er mindst syv uger gamle ved fravænning, er fravænningsdiarre ikke et ukendt problem. Samtidig med at grisene skilles fra soen og den daglige mælk, opstaldes de i et nyt miljø. Dette miljø- og foderskift udgør en stress-situation, der i nogle tilfælde kan føre til diarre eller andre lidelser.

Fravænning på friland mindsker presset, fordi grisene ikke skifter miljø samtidig med fravænningsdiarre fra so og mælk. Derfor ser man generelt bedre sundhed hos fravænningsgrise på friland end på stald. Sundhedsaspektet er en af grundene til at vælge metoden. Fravænning på friland kan også anvendes med fordel ved fx renovering, udvidelse, akut pladsmangel eller til de mindste grise for at reducere smittepresset i en eksisterende stald.

FRAVÆNNING I PRAKSIS

Selve fravænningsforegår på samme tidspunkt som ved fravænning til stald. Der er forskellige måder at praktisere det på. Man kan fjerne soen og lade grisene gå i samme fold som hidtil eller flytte grisene til en særlig fravænningsfold, der er heget til formålet. De fravænnede grise kan forblive på friland i kortere eller længere tid. På nogle bedrifter er de blot på friland i en overgangsperiode på et par uger, på andre forbliver de ude, til de videresælges til opfodning.

Sørnerne bør ikke gå nær fravænningsfolden. Kan grise og søer høre eller se hinanden, øger det grisenes lyst til at bryde ud af indhegningen.

UDSTYR TIL FRAVÆNNING PÅ FRILAND

Det er nødvendigt at råde over følgende:

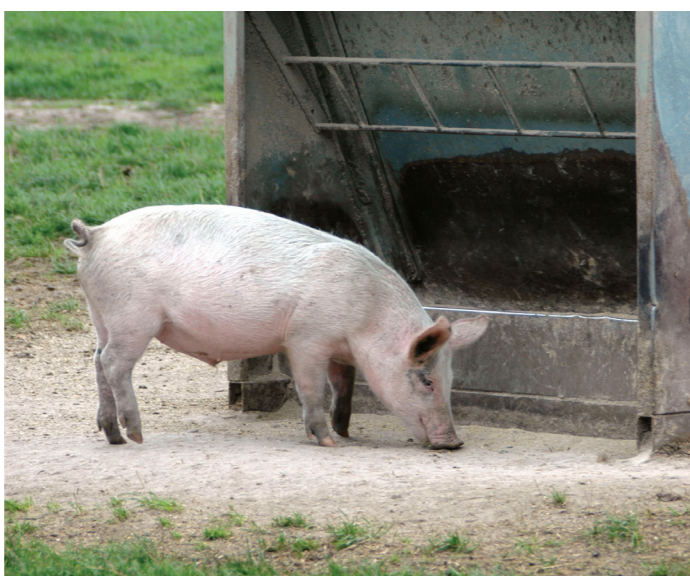
- » Foderkasser til udendørs brug
- » Solidt hegn
- » Isolerede hytter
- » Vandforsyning
- » Areal egnet til udendørs svinehold

Gammelt inventar bliver til nye foderstationer hos Preben Drastrup, Nibe.

Prototype på foderautomat til ungsvin på friland.

Foderspild er en af udfordringerne på friland.

Overdækket foder

Foderforsyningen bør være overdækket året rundt for at skærme for vejr og vind og for at undgå fugt og foderspild. Der findes foderautomater på markedet, fx Domino og BK, men der er behov for automater med større kapacitet. Udviklingscenter for Husdyr på Friland udvikler i 2016 en foderautomat beregnet til formålet sammen med producenter og firmaet PC Maskiner.

Solidt hegn

I de fleste besætninger er smågrisene vant til at kunne løbe under eltråden mellem farefoldene. Derfor vil de ikke respektere en eltråd men løbe sammen, hvis man alene hegner med el. For at holde grisene inde og adskille forskellige hold skal man hegne mere solidt. Det kan være med en form for fast hegn, fx rionet, som grisene ikke kan løbe igennem, kombineret med en eltråd på indersiden.

Der er dog enkelte erfaringer med, at elhegn kan holde fravænningsgrise inde. Det kan være tilfældet, hvis farefoldene har været heget med to tråde, hvor den ene sidder så lavt, at smågrisene ikke løber under.

Der skal hegnes grundigt for ungsvin, der er vant til at løbe under elektrisk hegn. Foto: Lene Thomsen, UHF.

Hytteforhold

Alle grise skal have adgang til et tørt leje i en isoleret hytte. Jo større grisene bliver, jo mere plads skal de have. Man kan ved indsættelsen begrænse arealet i hytten, fx ved at sætte små halmballer ind, som så strøs op i takt med, at grisene vokser. Grise til 20 kg skal have et lejeareal på 0,17 m². Grise til 30 kg 0,25 m².

Arealkrav ude

Udgangspunktet for beregning af foldstørrelse er Økologi-vejledningens krav til belægning på 1,4 DE pr. ha. I perioden 1. maj til 15. september kan belægningen dog hæves til 2,8 DE pr. ha, når det drejer sig om ungsvin og slagtesvin. Dette forudsætter, at arealet indrettes til holddrift, og at der kun opdrættes ét hold af ungsvin eller slagtesvin. Umiddelbart herefter skal arealet tilsås med en kvælstofforbrugende afgrøde. Der kan tidligst udsættes husdyr på arealet, når arealet har været uden svin i en hel vækstsæson.

100 producerede grise fra 14 til 30 kg kræver henholdsvis 0,22 ha ved 1,4 DE/ha, og 0,11 ha ved 2,8 DE/ha. SEGES har på LandbrugsInfo beskrevet arealberegning og udviklet et regneark til en nøjagtig beregning af nødvendigt areal.

ERFARINGER FRA PRAKSIS OG FORSØG

Konklusioner fra Udviklingscenter for Husdyr på Frilands projekt 'Miljøsikker produktion af ungsvin på friland' peger i retning af en bedre foderudnyttelse hos ungsvin på friland og en lavere dødelighed. En anden effekt er, at grisene lever en større del af deres liv på friland, hvilket er en vigtig parameter for en del økologiske forbrugere såvel som producenter. En væsentlig udfordring er at bevare eller etablere grønt plantedække i foldene.

Større arbejdsforbrug

Fravænning på friland er forbundet med et større arbejdsforbrug, der er knyttet til især indfangning af grise ved flytning eller indfangning af enkelte dyr ved f.eks. sygdom. Når det gælder indfangning af enkelte dyr, er det generelt lettest at vente, til dyret er i hytten og da med en plade spærre indgangen.

Ved indfangning af hele flokken er det almindelig praksis at undlade aftenfodring, så der er spist op ved indfangning om morgenen. Her fodres i vogn eller transportkasse, og de fleste grise går normalt selv ind i vogn/kasse. Kasse eller vogn kan eventuelt stilles ind i folden et par dage før, og man kan fodre i den, så dyrene er vant til at æde der.

ØKONOMI: SAMME OMKOSTNINGER MEN BILLIG ETABLERING

En væsentlig forskel mellem fravænnning på stald og friland er lavere omkostninger til etablering. Trods en aktuell lav rente er det generelt en bekostelig affære at bygge nyt eller foretage større ombygninger af stalde for at huse økologiske fravænningsgrise. For nogle producenter er det beskedne kapitalbehov en væsentlig begrundelse for at vælge systemet. Hertil kommer, at man ikke risikerer at stå med et overflødigt bygnings sæt, hvis man afvikler produktionen.

Udviklingscenter for Husdyr på Friland har beregnet prisen for opstaldning af fravænningsgrise fra 13 til 40kg i henholdsvis nybygget stald og på friland. Ved traditionel økologisk fravænningsstald er de samlede årlige omkostninger til finansiering,

arbejds løn og vedligehold 89 kr./gris. Ved fravænnning på friland er de årlige omkostninger 90 kr./gris for samme poster samt jordleje og hegn. Det koster altså stort set det samme pr. produceret gris uanset system. Den store forskel ligger i finansiering og kapitalbehov.

Omkostninger til arbejde og finansiering, kr./gris

	Stald	Friland
Finansiering	45	18
Arbejde	36	50

YDERLIGERE INFORMATION

RAPPORTER OG ARTIKLER

Fravænnning på friland - et godt alternativ, Udviklingscenter for Husdyr på Friland, 2016

Slagtesvin på friland kræver optimeret driftsledelse for at mindske miljøbelastningen, FØJOe-NYT 2005

Areal og foldstørrelse til svin på friland, SEGES 2014

Foderautomater til smågrise på friland, artikel Økologi & Erhverv 2016

Fravæn på friland og få sundere grise, artikel, Økologisk Landsforening 2015

Indretning og drift af udendørs sohold, Landbrugets Byggeblad nr. 95 1993